MIGUEL DE UNAMUNO
(din volumul *Trei nuvele exemplare și un Prolog*)

Două mame

Ce greu apăsa asupra bietului Don Juan existenţa Raquelei! Văduva aceea, cu desperarea de a nu avea copii, cuibărită în inima sufletului, pusese gheara pe el şi-l ţinea prizonier, consumând esenţialul vieţii lui, nu ceea ce este trecător. l-ar în Don Juan, odată cu trezirea dorinţei, murise întreaga lui voinţă. Ochii şi mâinile Raquelei îi potoleau şi amorţeau toate poftele. l-ar căminul acela singuratic, clădit în afara legii, era ca o chilie de îndrăgostiţi într-o mănăstire.

De îndrăgostiţi? El, Don Juan era îndrăgostit de Raquel? Nu, ci absorbit de ea, pierdut în acea femeie şi în pustiul văduviei ei. Pentru că, după cum gândea Don Juan, Raquel era, înainte de toate şi mai presus de orice, văduvă, şi încă văduvă fără copii; Raquel părea să se fi născut văduvă. Dragostea ei era o dragoste încleatată, cu iz de moarte, care căuta înăuntrul omului ei, atât de profund înăuntrul lui, încât ieşea din el, căuta ceva de dincolo de viaţă. l-ar Don Juan se simţea târât de ea adânc, spre profunzimile pământului. „Femeia asta mă va ucide”, îşi spunea el ades, şi atunci se gândea la dulceaţa odihnei fără de sfârşit, învelit cu pământ, după ce ar fi fost ucis de o femeie ca ea.

De mult îl îndemna Raquel pe Don Juan al ei la căsătorie; dar nu să se însoare cu ea, cum ar fi dorit bietul om.

Raquel: Să te însori cu mine? Dar n-are sens, puişor!… Pentru ce? La ce ne-ar folosi să ne căsătorim cum cere Biserica şi Dreptul Civil? După cum ne-au învăţat la Catehism, căsnicia a luat naştere pentru a da binecuvântarea celor uniţi şi pentru ca ei să dăruiască prunci cerului. Să ne căsătorim? Păi nu suntem ca şi căsătoriţi? Să ne dea binecuvântarea? Vai, puişor! spunea ea trecându-i pe deasupra nasului cele cinci degete lungi şi atât de subţiri ale mâinii drepte – nici tu, nici eu nu mai avem nevoie de binecuvântare. Să dăruim prunci cerului… să dăruim prunci cerului!

Spunând acestea, glasul ei se frângea şi în gene îi tremurau perle lichide în care se răsfrângea bezna de nepătruns din adâncul ochilor ei.

Don Juan: Dar ţi-am mai spus, Quelina, că ne mai rămâne un mijloc, cel de a ne căsători după legea lui Dumnezeu şi a oamenilor… Raquel: Tu îl invoci pe Dumnezeu, puişor? Don Juan: Să ne căsătorim

după lege şi să adoptăm un copil… Raquel: Să adoptăm un copil?… Mai lipsea să spui că unul de la azil… Don Juan: Oh, nu! De exemplu, pe nepoţelul acela al tău…

Raquel: Ţi-am mai spus, Juan, să nu vorbeşti despre asta… să nu mai vorbeşti despre asta… Fiindcă ne bucurăm de avere, sora mea…

Don Juan: Bine spui, ne bucurăm… Raquel: Sigur că spun bine! Sau poate îţi închipui că nu ştiu că averea ta este a mea, pe de-a întregul a mea, aşa cum eşti şi tu, întreg al meu?

Don Juan: Pe de-a întregul, Quelina! Raquel: Sora mea ne-ar da pe oricare dintre copiii ei, ştiu, ni l-ar da de bunăvoie. Dar cum n-aş întâmpina nicio greutate ca să-l am, niciodată nu l-aş putea socoti drept al meu. Oh, să nu poţi să naşti! Să mori născând!

Don Juan: Linişteşte-te, iubita mea! Raquel: Tu, Juan, tu trebuie să-ţi schimbi gândurile… un copil adoptat, adoptiv, rămâne întotdeauna ca un pensionar de azil. Fii tată, Juan, fii tată, dacă pe mine nu ai putut să mă faci mamă. Dacă m-ai fi făcut mamă, ne-am fi căsătorit, da, atunci da… De ce laşi capul în jos? De ce te ruşinezi? Don Juan: Mă faci să plâng, Raquel, şi eu… Raquel: Da, ştiu că tu nu ai nicio vină, cum n-a avut nici soţul meu, acel… Don Juan: l-ar începi…

Raquel: Bine! Dar tu îmi poţi da un copil. Cum? Zămislindu-l în altă femeie, al tău, şi dăruindu-mi-l mie pe urmă. Cu vrerea sau fără vrerea ei, vreau eu şi asta ajunge! Don Juan: Dar cum poţi dori să iubesc altă femeie?…

Trei nuvele exempla.re şi u.n. Prolog Raquel: S-o iubeşti? Cum adică 8-o iubeşti? Cine a pomenit de asta? Ştiu prea bine că astăzi, chiar dac-ai dori, n-ai mai putea să iubeşti altă femeie. Şi nici eu nu aş consimţi! Dar nu e vorba s-o iubeşti; e vorba s-o însămânţezi! Vrei să-ţi spun mai pe şleau? E vorba s-o laşi grea. Fă-o mamă şi pe urmă dă-mi mie copilul, cu sau fără voia ei.

Don Juan: Cea care ar accepta aşa ceva ar fi o…

Raquel: Cu averea noastră?

Don Juan: Şi cărei femei să-i propun asta?

Raquel: Să-i propui ce?

Don Juan: Asta…

Raquel: Nu trebuie să-i propui altceva decât căsătoria…

Don Juan: Raquel!

Raquel: Da, Juan, da; căsătoria! Trebuie să te însori şi eu am să-ţi caut nevasta; o nevastă care să ofere garanţii de reuşită… Şi care să

arate bine, bineînţeles!

Vorbind astfel ea râdea cu un râs care suna a plâns.

Raquel: Va fi soţia ta, şi pe soţia ta, sigur! n-o să pot fi geloasă…

Don Juan: în schimb, o să fie ea geloasă pe tine…

raqubl: E firesc! Dar asta o să ajute la înfăptuirea operei noastre. Vă veţi căsători, veţi primi toate binecuvântările şi-mi veţi dărui pe puţin un copil… mie. Şi lasă în seama mea grija cerului.

Don Juan: nu huli…

Raquel: Ştii tu ce este cerul? Ştii tu ce este infernul? Ştii unde-i infernul? Don Juan: Se spune că în miezul pământului… Raquel: Sau poate în miezul unui pântec sterp…

Don Juan: Raquel!… Raquel!… Raquel; Vino, vino aici…

Îl aşeză pe coapsele ei vânjoase, îl strânse la piept ca pe un copil şi, apropiindu-şi buzele uscate de urechea lui, îi şopti ca într-un susur:

Raquel: Ţi-am şi căutat nevasta… Am şi căutat-o pe cea care are să fie mama copilului nostru… Nimeni nu a căutat cu mai multă grijă o doică, decât am căutat eu pe această mamă…

Don Juan: Şi cine este…?

Raquel: Domnişoara Berta Lapeira… De ce tremuri? Şi eu care eram gata să cred c-ar putea să-ţi placă! Ce? Nu-ţi place? De ce ai pălit? De ce plângi aşa? Ei, haide, plângi, plângi, copilul meu… Sărmane Don Juan!

Don Juan: Dar ea, Berta…

Raquel: Berta va fi încântată! Şi nu datorită averii noastre, nu! Berta este îndrăgostită de tine, îndrăgostită nebuneşte…! Şi, cu inima ei eroică de fecioară îndrăgostită, va accepta rolul de a te izbăvi de mine, care sunt, după cum gândeşte ea, blestemul şi infernul tău. Ştiu! Ştiu! Ştiu cât te compătimeşte Berta… Ştiu groaza pe care i-o inspir… Ştiu ce spune despre mine…

Don Juan: Dar părinţii ei…

Raquel: Oh! Părinţii ei, preacreştinii ei părinţi, sunt nişte părinţi foarte rezonabili… Şi cunosc valoarea averii tale.

Don Juan: A averii noastre…

Raquel: Ca toţi ceilalţi, ei cred că este averea ta… Şi oare, de drept, nu este a ta?

Don Juan: Da, dar…

Raquel: Da, chiar şi acest punct trebuie bine lămurit. Ei nu ştiu cât de mult eşti al meu, puişor, şi cum este al meu, şi numai al meu, tot

ce este al tău. Şi nu ştiu că pruncul pe care îl vei avea cu fiica lor va fi al meu… Pentru că ai să-l ai, aşa-i, puişor? Ai să-l ai?

Ajungând aici, cuvintele îl răscoliră pe bietul Don Juan până la rădăcina auzului, încât se simţi cuprins de vârtejuri.

Raquel: Ai să-l ai, Juan, ai să-l ai? Don Juan: Ai să mă omori, Raquel… Raquel: Poate… Dar mai întâi dăruieşte-mi un copil… Auzi? Te aşteaptă serafica Berta

Lapeira. Serafică! Ha… ha… ha… Don Juan: l-ar tu, eşti demonică! strigă bărbatul ridicându-se, dar abia ţinându-se pe picioare.

Raquel: Şi demonul este tot un înger, puişor… Don Juan: Dar un înger căzut… Raquel: Atunci, fă-o pe Berta să cadă, fă-o să cadă…

Don Juan: Mă omori, Quelina, mă omori… Raquel: Oare eu nu sunt mai rău decât moartă?

După ce termină ce avusese de spus, Raquel simţi nevoia să se culce. Şi când, mai târziu.

Don Juan se duse lângă ea şi-şi uni buzele cu cele ale doamnei şi stăpânei sale, le simţi uscate şi arzătoare ca nisipurile deşertului.

Raquel: Acuma visează la Berta şi nu la mine. Oh, nu, nu, visează la copilul nostru.

Sărmanul Don Juan nu putea să viseze.

II

Cum de-i venise gândul Raquelei să-i propună ca soţie legitimă pe Berta Lapeira? Cum de descoperise ea, nu atât că Berta ar fi îndrăgostită de el, de Don Juan, ci că lui, în visurile din timpul somnului, atunci când voinţa nu mai era a lui, ci a Raquelei, se pierdea şi ea, îi apărea în faţă serafica fiinţă venindu-i în ajutor, să-l mântuiască? Şi dacă în toate acestea se ascundea germenele unei iubiri viitoare, căuta oare Raquel să o stingă, căsătorindu-l cu ea pentru ca astfel mamă să o facă pe ea, văduva sterilă?

Don Juan o cunoştea pe Berta din copilărie. Părinţii lui Don Juan – orfan şi singur din fragedă tinereţe – fuseseră buni prieteni cu don Pedro Lapeira şi cu soţia lui. Aceştia îi purtaseră întotdeauna de grijă şi nimeni nu fusese mai îndurerat decât ei din cauza dragostelor lui trecătoare şi încurcăturilor cu aventuriere de ocazie. Într-atât, încât atunci când sărmanul naufragiat al amorului – nu al iubirii – acostase în patul văduvei celei sterpe, se bucurară ca de un noroc căzut pe capul celui care era băiatul prietenilor lor, fără a bănui că limanul acela era un port bântuit de toate furtunile.

Căci, împotriva a ceea ce credea Don Juan, înţelepţii soţi Lapeira socoteau acea legătură ca un fel de căsnicie; ei socoteau că Don Juan avea nevoie de o voinţă capabilă s-o înlocuiască pe cea care îi lipsea lui şi că, dacă pe deasupra ar fi ajuns să aibă şi copii, atunci fiul prietenilor lor era salvat. În discuţiile lor casnice, la masă, vorbind despre tragicomediile din viaţa oraşului aminteau adesea şi de istoria aceasta, fără a se feri de fiica lor, aflată de faţă, de serafica Berta, în care astfel se trezise interesul pentru Don Juan.

Numai că Berta, când îi auzea pe părinţii ei căinând faptul că Raquel nu devenise mamă prin Don Juan, ca în acest fel legătura lor trecătoare să se poată înnoda pentru totdeauna în faţa tuturor legilor divine şi omeneşti – sau mai bine spus teocratice şi democratice – simţea tainica dorinţă ca lucrurile să rămână aşa şi în singurătatea ei visa apoi cum ar putea să devină ea îngerul salvator al acestui naufragiat al amorurilor, să-l scoată din portul bântuit de furtuni.

Cum se face că Don Juan şi Berta avuseseră acelaşi vis? Uneori, când li se întâlneau privirile, când îşi dădeau mâna, în destul de desele vizite pe care Don Juan le făcea în casa familiei Lapeira, atunci se năştea acel vis. Şi poate că totul începuse nu demult, o dată când părinţii veniseră acasă cu puţină întârziere, şi atunci Berta îl primise singură pe tovarăşul de joc al copilăriei sale.

Prevăzând primejdia şi fiind dominat de voinţa Raquelei, care de altfel era şi a lui, Don Juan începu să-şi rărească din ce în ce mai mult vizitele în casa aceea. Stăpânii casei ghiciră cauza acestei abţineri. „Cât poate să-l domine! îl ţine departe de toată lumea!”, îşi spuneau părinţii. l-ar fetei, seraficei Berta, un îngeraş căzut îi murmură în tăcerea nopţii şi a somnului, la urechea inimii: „Îi e teamă de tine…”

Şi iat-o acum pe Raquel, pe însăşi Raquel, împingându-l în poalele ocrotitoare ale Bertei. În poalele ei?

Presimţind că Raquel îl mână spre moarte, sărmanul Don Juan ducea dorul largului mării nesfârşite şi spumegânde a trecutelor sale amoruri efemere. Şi dacă n-avea niciun imbold pentru paternitate…! De ce să lase lumii un urmaş după chipul şi asemănarea sa?

Dar, ce mai putea face…!

Şi, îmboldit şi îndrumat de către Raquel, reîncepu să frecventeze casa Lapeira. Drept care fetei şi părinţilor le crescu inima. Cu atât mai vârtos, când ghiciră intenţiile lui. Începură prin a-l căina mai mult ca niciodată pentru fascinaţia sub care trăia. El devenise prilej de

comentarii pentru don Pedro şi doña Marta.

Don Pedro: Bietul băiat! Cum se vede că suferă…

Doña Marta: Şi are de ce, Pedro, are de ce… Don Pedro: Tomasa noastră, îţi aminteşti, ar fi crezut că şi acuma e vorba de o licoare vrăjită…

Doña Marta: Da, povestea ei cu licoarea avea haz… Biata Tomasa, dacă s-ar fi privit într-o oglindă… Don Pedro: Şi dacă ar fi văzut în ce hal o aduseseră cele nouă sarcini ale ei şi munca grea… Şi dacă ar fi fost în stare să vadă ce bine arăta cealaltă… dona marta: Aşa sunteţi voi, bărbaţii… Nişte porci, toţi… Don Pedro: Toţi?

DORA marta: iartă-mă, Pedro, tu… nu! Tu… Don Pedro: E drept că, văzând toate câte se întâmplă, se poate dibui ce fel de licoare vrăjită are văduvioara asta… DONA marta: Şmecherule! Va să zică… Don Pedro: Am ochi de văzut, Marta, şi ochii rămân veşnic tineri… dona marta: Mai tineri decât noi… Don Pedro: Şi acum ce-o să se întâmple cu băiatul? doiia marta: Să-l lăsăm să vină pe la noi.

Pedro… Pentru că, după cum văd, vrea să *vină*…

Don Pedro: Şi eu la fel! Dar ea? dona marta: Pe ea am s-o pregătesc încetul cu încetul, pentru orice eventualitate… Don Pedro: Şi legătura aceea… dona marta: Dar nu vezi, omul lui Dumnezeu, că de-abia aşteaptă să termine cu ea? Nu-ţi dai seama? Don Pedro: Fără doar şi poate. Numai că ruptura asta o să-l cam coste! dona marta: Şi chiar de-ar fi aşa… Are destul, slavă Domnului! şi chiar de-ar fi să sacrifice *ceva*…

43

Don Pedro: Aşa e…! dona marta: Trebuie să-l mântuim, Pedro; e dorinţa părinţilor lui… Don Pedro: Şi trebuie să faccm în aşa fel încât să fie şi dorinţa fiicei noastre.

Care, în ceea ce o privea, năzuia şi ea la izbăvirea lui Don Juan. La izbăvirea lui Don Juan sau a ei? Ea îşi spunea: „Să i-l smulg şi să văd ce fel de om este bărbatul ei, bărbatul făcut de ea, cel care i s-a dat cu trup şi suflet… Câte l-o fi învăţat! Câte o fi ştiind, bietul meu Juan…! iar prin el o să ajung ca ea…”

III

Căci Berta era îndrăgostită nebuneşte de Raquel, Raquel era idolul ei.

Sărmanul Juan, care acum nu mai era deloc don, ci numai Juan, tremura între cele două femei, una îngerul şi alta demonul său,

amândouă, izbăvitoare. În spate o avea pe Raquel, în faţă pe Berta, şi fiecare dintre ele îl împingea undeva. Încotro? El, unul, presimţea că spre pierzanie. Trebuia să se piardă în ele. Amândouă îl sfâşiau încetul cu încetul. Se simţea întocmai ca pruncul pe care şi-l disputau cele două mame în faţa lui Solomon, numai că nu ştia care dintre ele, Raquel sau Berta, i-l dorea întreg celeilalte şi care dorea să-l taie în două, omorându-l. Ochii limpezi şi albaştri, ca o mare fără fund şi fără ţărmuri, ai Bertei, fecioara, îl chemau spre abis, iar în spatele lui, sau mai degrabă în jurul lui, învăluindu-l, ochii negri, tenebroşi, ca o noapte fără de sfârşit şi fără stele ai Raquelei, văduva, îl împingeau spre acelaşi abis.

Berta: Dar ce-i cu tine, Juan? Uşurează-ţi o dată pentru totdeauna sufletul în faţa mea. Nu sunt eu prietena ta din copilărie, aproape sora ta?

Don Juan: Soră… soră…

Berta: Ce? Nu-ţi place cuvântul?

Don Juan: N-am avut niciodată o soră; abia dacă am cunoscut-o pe mama… Nu pot spune că am cunoscut vreodată o femeie…

Berta: Haida de!… Don Juan: Femei… da! Dar o femeie, ceea ce se numeşte o femeie, nu! Berta: Dar văduva aceea, Raquel?

Berta rămase surprinsă văzând cât de firesc vorbise, fără violenţă, fără să-i tremure glasul, după cum o surprindeau calmul desăvârşit cu care o ascultase Juan.

Don Juan: Ştii, Berta, femeia asta m-a salvat;

m-a salvat de femei… Berta: Cred. Dar acuma… Don Juan: Acuma da, acuma am nevoie să mă salvez de ea.

Şi spunând acestea, Juan simţea cum ochii tenebroşi ai văduvei îl îmboldeau cu şi mai mare violenţă.

Berta: Şi eu pot să te ajut cu ceva? Don Juan: Oh, Berta, Berta…! Berta: Bine, fie! După cum se vede, vrei să fac eu primul pas…

45

Don Juan: Dar, Berta… Berta: Când o să vină oare ziua în care ai să te simţi bărbat, Juan? Când o să ajungi să ai o voinţă a ta, proprie? Don Juan: Bine atunci! Vrei să mă salvezi? Berta: Cum?

Don Juan: Măritându-te cu mine! Berta: Să nu mai lungim vorba! Vrei deci să te însori cu mine? Don Juan: E limpede! Berta: Mai degrabă întunecat! Vrei să te însori cu mine? Don Juan: Da! Berta: Din propria ta voinţă?

Juan începu să tremure descoperind tenebre în fundul ochilor albaştri şi limpezi ai fecioarei. „O fi ghicit adevărul?”, se gândi, gata să doua înapoi; dar ochii negri ai văduvei îl îmboldiră: „Orice-ai spune, nu poate fi o minciună”.

Don Juan: Din propria mea voinţă!

Berta: Dar ai tu voinţă, Juan?

Don Juan: Tocmai spre a ajunge să am, vreau să fii soţia mea…

Berta: Şi atunci…

Don Juan: Şi atunci, ce?

Berta: Dar mai întâi ai s-o părăseşti pe cealaltă?

Don Juan: Berta… Berta…

Berta: Bine, dacă vrei, să nu mai vorbim despre asta. Îmi dau seama că toate astea nu înseamnă altceva decât că, simţindu-te fără puterea de a te desprinde tu însuţi de femeia aceea, vrei să fiu eu cea care să te desprindă. Nu-i aşa? Don Juan: Da, aşa este!

Şi Juan lăsă capul în jos.

Berta: Vrei să-ţi dau eu voinţa care îţi lipseşte…

Don Juan: Aşa-i…

Berta: Şi să mă lupt cu voinţa ei… Don Juan: Aşa-i… Berta: Atunci, aşa să fie! Don Juan: Oh, Berta… Berta… Berta: Stai liniştit. Priveşte-mă fără să mă atingi! Dintr-o clipă în alta pot apărea părinţii mei. Don Juan: Dar ei, Berta? Berta: Juan, eşti oare atât de prost încât să nu-ţi dai seama că totul fusese dinainte prevăzut de noi? Don Juan: Atunci… Berta: îţi sărim cu toţii în ajutor, ca să te salvăm.

IV

Hotărârea căsătoriei cu Berta otrăvi din temelie sufletul bietului Juan. Părinţii Bertei, domnul şi doamna Lapeira, se străduiau cu mult zel ca viitorul bănesc al flicei lor – şi poate că se gândeau şi la al lor – să fie pe deplin asigurat, ferit de orice riscuri. Berta nu era, după cum credeau unii, fiica lor unică; ci mai aveau un fiu care plecase de foarte tânăr în

Două mame

America şi despre care nu se mai vorbea, mai ales în sânul familiei. Doamna şi domnul Lapeira îi pretindeau lui Juan ca, înainte de căsătorie, s-o înzestreze pe Berta; în schimb se încăpăţânau să nu-i dea viitorului ginere niciun amănunt despre starea averii lor. Juan, la rândul lui, refuza cu înverşunare să ofere zes-trea care i se cerea, declarând că îndată după căsătorie va face un testament prin care o va

numi pe soţia lui moştenitoare universală a bunurilor sale, scăzând doar un mic capital, pe care să-l dăruiască Raquelei – fapt cu care viitorii săi socri erau de acord.

Raquel nu constituia un obstacol nici pentru domnul şi doamna Lapeira, nici pentru fiica lor. Îngăduinţa lor mergea până acolo încât să întreţină cu ea cele mai bune relaţii, socotind-o o prietenă inteligentă, care fusese într-un anumit fel o salvare pentru Juan, siguri fiind, şi părinţii şi fata, că aceasta din urmă va şti, cu suavitate şi dibăcie, să câştige pe de-a întregul inima soţului ei şi că, până la urmă, însăşi Raquel va contribui la fericirea noii căsnicii. Trebuia doar să i se asigure viaţa şi să aibă din partea persoanelor decente şi binecrescute consideraţia cuvenită. La urma urmelor, nu era o aventurieră şi niciuna dintre cele capabile să se vândă vreodată celui care i-ar fi oferit mai mulţi bani. Legătura ei cu Juan fusese urmarea unei adevărate pasiuni, sau poate compasiuni – gândeau şi doreau să gândească doamna şi domnul Lapeira.

Dar partea cea mai grea a conflictului, ceea ce nici părinţii seraficei Berta şi nimeni din48 *Trei nuiiele exemplar*. *e şi un Prolog* oraş nu putea să prevadă – când toţi pretindeau că o cunosc bine pe văduvă! — era că Raquel îl făcuse pe Juan să semneze o hârtie prin care toate bunurile imobile ale acestuia apăreau drept cumpărate de ea, aşa după cum toate celelalte valori care se aflau în posesia lui treceau pe numele ei. Bietul Juan nu mai figura decât ca un administrator şi împuternicit al ei. Şi toate acestea vicleana femeie izbutise să le ţină tăinuite. De asemenea, Raquel mai cunoştea ca nimeni altcineva starea în care se găsea averea familiei Lapeira.

Raquel: Uite ce e, Juan, curând, poate chiar înainte de căsătorie sau, în orice caz, puţin după aceea, mica avere a părinţilor Bertei, cea a viitoarei tale soţii… soţie, eh? nu spun femeie, ci sotie…! averea viitoarei tale soţii va fi a mea… adică a noastră…

Don Juan: A noastră?

Raquel: Da, a copilului pe care-l vom avea, dacă sotia ta o fi să ni-l dăruiască… iar dacă nu…

Don Juan: Ai să mă omori, Quelina!… Raquel: Taci, puişorule! Am şi pus gheara pe averea lor! Am să cumpăr titluri şi ipoteci… Oh, da; la urma urmei, Raquel e o fiinţă de treabă, o doamnă în adevăratul înţeles al cuvântului, şi ea n-a făcut altceva decât să salveze pe cel care va fi soţul fiicei noastre, precum şi salvatorul situaţiei noastre şi

sprijinul bătrâneţilor noastre! Şi aşa o să şi fie, fără doar şi poate! De ce nu?

Don Juan: Raquel! Raquel!

Raquel: Nu mai geme aşa, Juan, de parc-ai fi un viţel dus la tăiere…

Don Juan: Aşa şi este…

Raquel: Nu, nu este aşa! Eu am să fac din tine un bărbat; eu am să te fac tată!

Don Juan: Tu?

Raquel: Da, eu, Juan; eu, Raquel!

Juan îşi trăia agonia.

Don Juan: Dar spune-mi, Quelina, spune-mi, şi-i plângea glasul, de ce te-ai îndrăgostit de mine? De ce m-ai prins în tentaculele tale? De ce mi-ai sorbit măduva voinţei? De ce m-ai făcut să ajung ca o paiaţă? De ce nu m-ai lăsat să-mi duc viaţa aşa cum mi-o duceam?

Raquel: Acum ai fi fost nu numai ruinat, dar şi mort, de mizerie şi de lâncezeală.

Don Juan: Mai bine, Raquel, mai bine! Mort, da; mort de mizerie şi de lâncezeală. Oare asta nu-i tot mizerie? îmi mai aparţin eu oare? Mai sunt oare eu însumi? De ce mi-ai furat trupul şi sufletul?

Pe bietul Juan îl înăbuşeau hohotele de plâns.

Ca şi altă dată, Raquel îl luă şi îl aşeză matern pe genunchii ei, îl îmbrăţişă, îl strânse la pieptul ei steril, la sânii ei umflaţi de sânge roşu, care niciodată nu izbutise să se prefacă în lapte alb, şi, lăsându-şi capul pe umerii bărbatului, înăbuşindu-i auzul cu părul ei lung şi răvăşit, plânse, cu sughiţuri, aplecată peste el. Şi-i spunea:

Raquel: Copilul meu, copilul meu, copilul meu!… Nu eu te-am furat. Tu mi-ai furat sufletul, tu, tu. Şi mi-ai furat trupul… copilul meu… copilul meu!… Te-am văzut rătăcit, pierdut, pierdut… Te-am văzut cum căutai ceea ce nu-i de găsit… l-ar eu căutam un copil, un copil al meu… Şi am crezut că am să-l găsesc în tine. Am crezut mereu că-mi vei dărui copilul de dorul căruia mă sting… Şi acuma vreau ca în sfârşit să mi-l dăruieşti…

Don Juan: Dar, Quelina, nu va fi al tău… Raquel: Ba da, va fi al meu, al meu, al meu…

Aşa cum eşti tu… Nu sunt eu femeia ta? Don Juan: Da, eşti femeia mea… Raquel: l-ar ea va fi soţia ta. Soţia! Aşa spun şi cizmarii: „Soţia mea!”. Eu însă voi fi mama ta şi mama copilului vostru… a copilului

meu…

Don Juan: Şi dacă n-o să-l avem? Raquel: Taci, Juan, taci! De ce să nu-l aveţi?

Dacă n-o să poată…? Sunt în stare să… Don Juan: Taci, Raquel, ai un glas care mă înfricoşează. Raquel: Da, sunt în stare să te însor îndată cu alta! Don Juan: Şi dacă ar fi din vina mea?…

Raquel îl îmbrânci de lângă ea, se ridică în picioare, ca rănită, şi se uită la el străpungându-l cu privirea; dar o dată trecută lovitura sabiei de gheaţă din pieptul ei, îşi deschise braţele spre omulei, strigându-i:

Raquel: Nu, vino; vino, Juan, vino! Copilul meu! Copilul meu! De ce să doresc alt copil decât pe tine? Nu eşti tu copilul meu?

Şi trebui să-l culce, cuprins de fierbinţeală şi leşin.

V

Nu, Raquel nu consimţi să ia parte la nuntă, aşa cum dorise Berta şi părinţii ei, dar nici nu trebui să se prefacă bolnavă, pentru că era într-adevăr bolnavă.

Raquel: Juan, n-am crezut că vor ajunge până aici. Ştiam cât sunt de îngâmfaţi şi fata, şi părinţii ei; dar nu-i credeam în stare să înfrunte astfel convenienţele sociale. E adevărat că legătura noastră n-a fost niciodată scandaloasă, doar nu ne-am afişat niciodată în public, aşa, ca să sfidăm; totuşi, ne cunoaşte prea bine întreg oraşul. Şi dacă s-au încăpăţânat să insiste ca tu să mă inviţi la nuntă, n-au dorit altceva decât ca triumful fiicei lor să fie şi mai evident. Imbecilii! Şi ea? Soţia ta?

Don Juan: Pentru Dumnezeu, Raquel, gândeşte-te că…

Raquel: Cum e? Cum te simţi cu ea? Cum sunt dezmierdările ei? Ai deprins-o cu ceva din câte ai învăţat de la celelalte femei? Pentru că din ceea ce ştii de la mine n-ai s-o poţi învăţa nimic. Cum e soţia ta? în… tu nu eşti al ei…

— CA *W* – *r*.

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ TIMIȘ Nr. 38-A

 Don Juan: Nu, şi nici al meu…

Raquel: Tu eşti al meu, al meu, al meu, băieţelule, al meu… Şi acum ştii ce obligaţii aveţi. Ai grijă să procedezi cu judecată. Şi să vii cât poţi mai puţin în casa asta a noastră.

Don Juan: Dar, Raquel… Raquel: Las-o în pace pe Raquel. Acuma

trebuie să te consacri soţiei tale. Ai grijă de ea! Don Juan: Dar tocmai ea mă sfătuieşte să vin *aici din când în când*… *Raquel*: *Ştiam eu*! *Neroada*! *Şi vrea să mă şi* imite, aşa-i! Don Juan: Da, te imită în tot ce poate; în felul de a se îmbrăca, de a merge, de a se purta… Raquel: Da; când aţi venit să mă vedeţi prima oară, cu ocazia acelei vizite aproape ceremonioase, am observat că mă studia… Don Juan: Şi spune că trebuie să devenim mai intimi, deoarece locuim atât de aproape, *suntem ca şi vecini*…

Raquel: E tactica ei, ca să mă înlocuiască. Vrea să ne vezi cât mai des una lângă cealaltă, să ne compari… Don Juan: Eu cred altceva…

Raquel: Ce? Don Juan: Că e fermecată de tine, că o *subjugi*…

Raquel îşi înclină capul spre pământ, făcându-se deodată nespus de palidă, şi-şi duse mâinile la piept, unde simţea o împunsătură care îi tăia răsuflarea, şi spuse:

Raquel: Important este ca toate acestea să rodească…

Două mame

Când Juan se apropie de ea în aşteptarea sărutului de despărţire – sărut umed şi lung, alteori dat cu toată gura – văduva îl izgoni:

Raquel: Nu, acuma nu! Nu vreau nici să i-l duci ei şi nu vreau nici să i-l răpesc. Don Juan: Eşti geloasă?

Raquel: Geloasă? Prostule! Crezi oare, băieţelule, că aş putea fi geloasă pe soţia ta?… Pe o soţie? Cine! Eu, femeia ta?… Aşa cum ţi-am spus… pentru a da binecuvântarea celor uniţi şi pentru ca ei să dăruiască prunci cerului. Cerului şi mie! Don Juan: Tu eşti cerul meu! Raquel: Alteori spui că sunt infernul tău… Don Juan: E adevărat.

Raquel: Dar vino, vino aici, copilul meu, vino… îi prinse capul între mâini şi îl sărută pe frunte, o sărutare uscată şi dogoritoare, apoi la despărţire îi spuse:

Raquel: Acuma du-te şi împlineşte-ţi cum se cuvine datoria faţă de ea. Şi împliniţi-vă. Dacă nu, ştii prea bine, sunt în stare să…

VI

Şi era adevărat că Berta o studia pe Raquel pentru a învăţa cum să-l câştige pe soţul ei şi, în acelaşi timp, cum să se câştige pe sine, cum să devină ea însăşi, să fie femeie. Astfel se lăsa absorbită de către stăpâna lui Juan şi se descoperea încetul cu încetul pe sine, prin inij-locirea celeilalte. Dar veni în sfârşit o zi când nu mai putu să reziste şi, cum se nimeri ca

 tocmai atunci ele două,

Raquel şi Berta, să-l fi trimis pe Juan al lor la vânătoare cu nişte prieteni, soţia sa se duse s-o vadă pe văduvă.

Berta: Poate că vă surprinde să mă vedeţi venind aici, aşa, singură… Raquel: Nu, nu mă surprinde… Ba chiar aşteptam vizita dumitale.

Berta: o aşteptaţi?

Raquel: o aşteptam, da. La urma urmelor, cred că am făcut câte ceva pentru soţul dumitale, pentru bunul nostru Juan, şi poate că această căsătorie… Berta: Da, ştiu că dacă dumneavoastră, cu prietenia pe care i-aţi arătat-o, nu l-aţi fi scăpat de femei… Raquel: Eh, de femei… Berta: Şi am ştiut să apreciez de asemenea generozitatea dumneavoastră… Raquel: Generozitate? De ce? Ah, da, înţeleg! Ei bine, nu, nu! Cum era să-i leg soarta de a mea? Pentru că el, într-adevăr, a vrut să se însoare cu mine…

Berta: îmi închipuiam…

Raquel: E drept că ne lipsea doar aprobarea şi binecuvântarea preotului, dar chiar de ne-am fi căsătorit primind această binecuvântare, preotul tot nu ne-ar fi putut ajuta să dăruim prunci cerului… De ce roşeşti, Berta? N-ai venit oare ca să vorbim cu inima deschisă, pusă în palmă…?

Berta: Ba da, ba da, Raquel, ba da; mai vorbeşte-mi aşa!

Raquel: Nu-l puteam sacrifica egoismului meu. Ceea ce eu nu am izbutit, să izbutească el!

Berta: Oh, mulţumesc, mulţumesc!

Raquel: Mulţumesc? N-ai de ce-mi mulţumi! Am făcut asta pentru el!

Berta: Atunci, mulţumesc că ai făcut-o pentru el!

Raquel: Ah!

Berta: Te surprinde?

Raquel: Nu, nu mă surprinde; dar cu timpul ai să înveţi şi dumneata…

Berta: Ce? Să mă prefac?

Raquel: Nu; să fii sinceră!

Berta: Crezi că nu sunt?

Raquel: Există prefăcătorii foarte sincere. l-ar căsătoria este o şcoală unde le poţi învăţa.

Berta: Şi cum de ştii?

Raquel: Am fost măritată!

Berta: Ah, da, aşa-i; eşti văduvă!

Raquel: Văduvă… văduvă… Aşa am fost întotdeauna. Cred că m-am născut văduvă… Soţul meu cel adevărat a murit înainte ca eu să mă fi născut… Dar să lăsăm nebuniile şi să nu mai batem câmpii. Cum o duci cu Juan?

Berta: Bărbaţii…

Raquel: Nu bărbaţii, ci bărbatul! Când mi-ai spus că eu l-am scăpat pe Juan al nostru de femei, am dat din umeri. Dar acum îţi spun, Berta, că trebuie să ai grijă de bărbat, de bărbatul dumitale. Şi să cauţi în el bărbatul…

Berta: încerc, dar…

Raquel: Dar, ce?

Berta: Nu-i găsesc voinţa…

Raquel: Şi ai venit poate s-o cauţi aici?

Berta: Oh, nu, nu! Dar… Raquel: Cu atâţia „dar” n-ai să ajungi *nicăieri*…

Berta: Şi unde trebuie să ajung? Raquel: Unde? Vrei să-ţi spun eu unde?

Nespus de palidă, Berta şovăi, în timp ce ochii Raquelei, ca de oţel, săgetau tăcerea.

Sfârşită, *spuse*:

BERTA: Da. Unde? Raquel: Să fii mamă! Aceasta este obligaţia dumitale. Dacă n-am putut să fiu eu, fii dumneata! Se aşternu altă tăcere, grea, pe care o rupse

Berta, exclamând:

Berta: Şi am să fiu!

Raquel: Mulţumesc lui Dumnezeu! Te-am întrebat dacă n-ai venit aici să cauţi voinţa lui Juan! Păi voinţa lui Juan, voinţa bărbatului nostru aceasta este, să fie tată!

Berta: Voinţa lui? Raquel: Da, a lui! A lui, pentru că este a mea!

Berta: Acum, mai mult ca niciodată, îţi admir generozitatea. Raquel: Generozitatea? Nu, nu… dar să contaţi amândoi întotdeauna pe prietenia mea de neclintit, care într-o zi s-ar putea să vă fie de folos… Berta: Nu mă îndoiesc…

l-ar la despărţire, însoţind-o pe Berta până la uşă, Raquel îi spuse:

Raquel: Ah, anunţă-i pe părinţii dumitale că trebuie să vin să stau de vorbă cu ei. Berta: Cu părinţii mei? Raquel: Da, despre afaceri…

Ca să mă consolez de văduvia mea, mă ocup cu unele negoţuri, cu proiecte financiare…

Şi după ce închise uşa în urma Bertei, Raquel murmură: „Biată soţie!”

VII

Când, în sfârşit, într-o dimineaţă de toamnă, Berta îl înştiinţă pe soţul ei că va fi tată, Juan simţi pe carnea sufletului său torturat dureroasa rosătură a celor două lanţuri care-l ţineau prizonier. Şi începu să-şi dea seama cum îl apasă voinţa sa ucisă. Sosea clipa marii bătă-lii. Va fi într-adevăr al lui acest copil? Va fi el tată? Ce înseamnă să fii tată?

În ceea ce o privea, Berta se simţea ca dusă pe altă lume. O învinsese pe Raquel! Dar simţea în acelaşi timp că victoria ei însemna şi o înfrângere. Îşi amintea cuvintele văduvei şi privirea ei de sfinx atunci când le pronunţase.

Când Juan îi aduse vestea cea bună, Raquel deveni foarte palidă şi i se tăie răsuflarea; apoi se aprinse la faţă, o auzi cum gâfâia, îi apărură broboane de sudoare, trebui să se aşeze, iar la urmă şopti cu o voce ca din vis:

Raquel: în sfârşit eşti al meu, Juan!

Şi-l luă, şi-l strânse la trupul ei, palpitând frenetic, şi-l sărută pe ochi şi pe gură şi apoi, cu obrazul lui în palme, îl îndepărtă puţin şi-l privi în ochi, oglindindu-se mică în ochii lui, pe urmă începu din nou să-l sărute. Îşi privea însetată propria-i imagine, nemişcată, în ochii lui, pe urmă, ca nebună, îngăima cu glas răguşit: „Lasă-mă să mă sărut!” şi-i acoperea pleoapele cu sărutări. l-ar Juan simţea că înnebuneşte.

Raquel: Acum, acum poţi veni mai des ca înainte… Acum nu mai ai atâta nevoie de ea…

Don Juan: în schimb, acum vrea să stau mai mult alături de ea…

Raquel: Se poate… Da, da, acum copilul se plămădeşte încetul cu încetul… E adevărat… Trebuie să-l înconjuri cu dragoste, sărăcuţul… Dar curând o să se plictisească ea de tine… ai s-o stânjeneşti…

Aşa se şi întâmplă. În primele luni, Berta voia ca el să fie lângă ea şi s-o răsfeţe. Orele când n-avea nimic de făcut şi le petrecea cu mâna pe mâna lui Juan al ei, privindu-l în ochi. Şi fără vrerea ei îi vorbea despre Raquel.

Berta: Ce spune ea despre întâmplarea asta? Don Juan: A fost nespus de veselă când a aflat… Berta: Crezi?

Don Juan: Cum să nu cred! Berta: Eu nu! Femeia asta e un demon… Un demon care te-a subjugat. Don Juan: Şi pe tine, nu? Berta: Ce licoare ţi-a dat, Juan?

Don Juan: l-ar începi… Berta: Dar acum ai să fii al meu, numai al meu… „Al meu, al meu – gândi Juan. Aşa spun amândouă!”

Berta: Trebuie să ne ducem s-o vedem! Don Juan: Acum?

Berta: Acum, da, acum. De ce nu? Don Juan: S-o vedem sau să te vadă? Berta: S-o văd că mă vede! Să văd cum mă vede!

Şi Berta făcea în aşa fel ca Juan al ei s-o scoată la plimbare şi atunci mergea atârnată de braţul lui, stârnind privirile oamenilor. Dar câteva luni mai târziu, când începu să se îngreuneze în mişcări, se întâmplă ceea ce prevăzuse Raquel; prezenţa soţului ei îi făcea silă şi astfel ea căuta singurătatea. Începură zilele greţurilor, ale vărsăturilor şi ale descurajărilor; uneori îi spunea lui Juan al ei: „Ce faci, omule, ce cauţi aici? Haide, du-te să te plimbi şi lasă-mă în pace!… Ce păcat că nu treceţi şi voi, bărbaţii, prin încercările astea…! Pleacă de aici, omule; mă ameţeşti… De ce nu stai locului? Lasă odată scaunul în pace! Şi nu mă mai sâcâi, nu, nu! Du-te! Du-te, du-te şi întoarce-te cât mai târziu, după ce mă culc! Hai, du-te, du-te s-o vezi şi comentează cu ea chinurile prin care trec… Ştiu prea bine, ştiu că ai dorit să te însori cu ea şi ştiu de ce nu te-a vrut ea de soţ…”

Don Juan: Câte mai spui şi tu, Berta… Berta: Păi chiar ea mi-a spus-o, chiar ea, care nu-i decât o femeie, o femeie ca mine…

Don Juan: Ca tine… nu!

Berta: Nu, ca mine, nu! Ea nu a trecut prin ceea ce trec eu… l-ar bărbaţii, sunteţi toţi nişte porci… Haide, du-te, du-te la ea… Du-te să-ţi vezi văduva…

Iar când Juan pleca de acasă şi se ducea la Raquel şi-i povestea toate cele spuse de nevastă-sa, văduva aproape că înnebunea de plăcere. Şi iar îl săruta pe ochi. Şi-l oprea la ea. Uneori îl oprea toată noaptea, iar în zori, când îi deschidea uşa, ca el să se strecoare afară, îi spunea, după un ultim sărut: „Acum că nu te aşteaptă, du-te, du-te şi consoleaz-o cu vorbe potrivite. Şi spune-i că n-o uit şi că aştept…”

VIII

Juan se plimba prin cameră ca ieşit din minţi. Simţea în cap şi în inimă apăsarea zădărniciei. Gemetele şi văicărelile Bertei ajungeau la el ca de pe altă lume. Nici nu-l vedea pe domnul Lapeira, socru-său, care, aşezat într-un colţ întunecos, îşi aştepta nepotul. Şi cum bietul

Juan credea că totul este un vis, nu-l surprinse deloc să vadă cum se deschide uşa şi cum intră… Raquel!

— Dumneavoastră? exclamă don Pedro ridicându-se în picioare.

Raquel: Eu, da, eu! Am venit să văd dacă pot să fiu de vreun folos…

61

Don Pedro: Dumneavoastră, dumneavoastră!

Să fiţi de vreun folos? Într-o asemenea împrejurare? Raquel: Da, poate e nevoie să caut ceva sau pe cineva… Nu poţi să ştii… Nu uitaţi, don

Pedro, că sunt văduvă… don pedko: Văduvă, da; dar… Raquel: Nu există niciun dar! Sunt aici! Don Pedro: Bine; mă duc să-i spun nevesti-mii… Pe urmă se auzi conversaţia dintre Raquel şi doña Marta. dona marta: Dar, pentru numele lui Dumnezeu, doamnă…

Raquel: Ce, nu sunt o bună prietenă a casei? dona marta: Da, da; dar să nu afle… să nu vă audă…

Raquel: Şi dacă mă aude, ce? dona marta: Pentru numele lui Dumnezeu, doamnă, vorbiţi mai încet… să nu vă audă…

mai încet…

În clipa aceea izbucni un ţipăt sfâşietor. Doña Marta alergă lângă fiica ei, iar Raquel rămase ascultând tăcerea care urmă ţipătului. Apoi se aşeză. l-ar mai pe urmă, simţindu-l pe Juan cum trece pe lângă ea, îl opri apucându-l de braţ şi-l întrebă, fremătând toată: „Ce este?”

Don Juan: Fetiţă… Raquel: Se va numi Raquel!

Şi văduva se făcu nevăzută. 62 *Trei nuvele exemplare fi un Prolog*

IX

În timpul convorbirii dintre Juan şi socrii săi, bunicii noului pui de femeie care sosise pe lume, el rămase surprins că atunci când, plin de temeri, cu ochii văduvei în spate, sfredelindu-i inima, strecură ideea ca fiica lui să se numească Raquel, domnul şi doamna Lapeira nu se împotriviră deloc. Păreau copleşiţi. Ce se petrecuse oare?

*Doña M*arta: Da, da, îi datorăm atâta acestei doamne, atâta… Şi, de fapt, pentru tine a fost ca o mamă… Don Juan: Da, e adevărat… DONA marta: Ba mai mult, cred că trebuie s-o rugăm să fie naşa fetiţei. Don Pedro: Cu atât mai mult cu cât aşa o să împiedicăm odioasele bârfeli ale oamenilor… Don Juan: Au spus atâtea… don peuro: Nu; trebuie să înfruntăm bârfeala publică. Şi cu atât mai mult cu cât e absurdă.

Sau poate că aşa n-ai să poţi ieşi pe stradă cu capulsus? Don Juan: Ba da! Don Pedro: Fiecare să fie mulţumit cu propria lui conştiinţă.

Şi don Pedro se uită la nevastă să ca unul care a spus o vorbă cu tâlc, care să-l înalţe în ochii celei ce trebuie să-l cunoască cel mai bine.

Dar mai mare fu surpriza, groaza bietului Juan când auzi că, propunându-i-se toate acestea Bertei, adică ce nume să i se dea fetiţei şi cine să fie naşa, lehuza răspunse cu tristeţe:

„Facă-se voia voastră!”. Adevărul era că biata de ea, datorită marii pierderi de sânge pe care o suferise, era ca dusă într-o lume de vis, cu capul ţiuindu-i şi văzând totul ca învăluit în negură.

Curând după aceea, Raquel, naşa, se instală aproape cu totul în casă şi începu să dea ordine în dreapta şi în stânga. Tânăra mamă o văzu apropiindu-se de ea, ca o nălucă de pe altă lume. În ochii văduvei strălucea o sclipire nouă. Se aplecă asupra lehuzei şi o sărută, cu un sărut care, deşi aproape neauzit, umplu cu rumoarea lui întreaga încăpere. În visurile ei neliniştite, Berta se zbătea în agonie. Şi auzi glasul văduvei, dârz şi sigur, un glas de stăpână, spunând:

Raquel: Şi acum, Berta, trebuie să căutăm o doică. Fiindcă în starea în care te afli nu mi se pare că ar fi prudent să alăptezi fetiţa. Viaţa amândurora ar putea fi primejduită.

Ochii Bertei se umplură de lacrimi.

Raquel: Da, înţeleg, e firesc. Simt ce înseamnă să fii mamă; dar, mai presus de orice, se cere prudenţă… Trebuie să te păstrezi pentru alte împrejurări…

Berta: Dar, Raquel, chiar de-ar fi să moară… Raquel: Cine să moară? Fetiţa? Quelina mea?

Nu, nu…

Şi Raquel se duse şi luă pruncul şi-l înfăşă şi pe urmă începu să-l sărute cu atâta frenezie, încât tânăra mamă, biata de ea, simţea cum îi pierea inima în piept. Şi nemaiputând îndura coşmarul, gemu:

Berta: Ajunge, ajunge, Raquel, ajunge. Să nu-i faci rău! Dacă are nevoie de ceva, sărăcuţa, are nevoie de somn… să doarmă…

Atunci Raquel începu să legene în braţele ei pruncuşorul, cântându-i cântece ciudate, într-o limbă neştiută de Berta, nici de ai ei şi nici de Juan. Ce-i cânta? Şi se urzi o tăcere deasă în jurul acelor cântece de leagăn care păreau să vină dintr-o lume îndepărtată, foarte îndepărtată, pierdută în ceţuri de vis. l-ar Juan, auzindu-le, simţea cum

îl cuprinde nevoia să adoarmă, să se cufunde într-un somn de moarte şi atunci o groază nebună îi năpădea inima golită. Ce erau toate acestea? Ce însemnau toate acestea? Şi ce însemna viaţa lui?

X

Mai târziu, când Berta începu să se refacă, să se trezească din durerosul vis al naşterii şi când se văzu despărţită de fetiţă, de Quelina ei, datorită Raquelei, prin doica găsită de văduvă şi care nu ieşea din cuvântul acesteia, neînţelegerile prinseră să iasă la iveală. Văzu în sfârşit prăpastia care o aştepta să se prăbuşească în ea; văzu în sfârşit cui şi pentru ce fusese jertfită. De fapt, nu văzu chiar totul, nu putea să vadă totul. Existau în văduva aceea abisuri la care ea, Berta, nu izbutea să ajungă. Nici nu încerca, deoarece, dacă s-ar fi aplecat asupra lor, ar fi cuprins-o ameţeala. Şi apoi, mai erau şi cântecele acelea de leagăn, în limba aceea stranie.

bekta: Dar ce spune cântecul acesta? Raquel: Oh, amintiri din copilărie…! Berta: Cum adică?

Raquel: Nu dori să afli mai multe, Berta. Ce rost are?

Nu; ea, Berta, nu putea să dorească să ştie mai mult! Ştia destule! O, Doamne, de n-ar fi ştiut atâtea! O, Doamne, de nu s-ar fi lăsat ispitită de şarpe să muşte din fructul acelui arbore al ştiinţei binelui şi al răului! iar părinţii ei, bunii ei părinţi, ai fi zis că sunt alungaţi din casă. Ca să-şi vadă nepoţica trebuiau să aştepte să le-o aducă. Şi, cine? Doica!…

Şi atunci Berta simţi cum i se aprinde în piept o mistuitoare compasiune pentru bărbatul ei, nefericitul Juan. îl cuprindea cu braţele ei slabe ca pentru a-l apăra de vreun duşman ascuns, de o primejdie îngrozitoare şi, cu capul sprijinit de umărul lui, cuprinsă de sudori şi despletită, plângea, plângea, în timp ce sânul ei, scuturat de hohote convulsive, zvâcnea la pieptul zbuciumat al sărmanului Don Juan. Şi o dată, când într-o astfel de clipă, soţia mamă gemea: „Copilul meu! Copilul meu…! Copilul meu…!”, Berta simţi cum i se opreşte inima de groază, văzând adânca tulburare, tulburarea de moarte care crispă, înălbindu-l, chipul lui Juan al ei.

Berta: Ce-i cu tine, copilul meu? Ce ai? Don Juan: Taci, Quelina, taci, că mă ucizi…

Berta: Dar eşti cu mine, Juan, cu mine.

Berta ta…

Don Juan: Nu ştiu unde mă aflu… Berta: Dar ce ai, copilule…?

Don Juan: Nu-mi mai spune aşa… nu-mi mai spune aşa… nu-mi mai spune aşa…

Berta ghici toată frământarea bărbatului ei. Şi îşi puse în gând să-l câştige încetul cu încetul, purtându-se cu el ca o mamă cu copilul ei, ca astfel să-l poată izbăvi. Chiar dacă pentru asta ar fi trebuit să-şi părăsească în mâini străine fetiţa. Voia să aibă un bărbat! Bărbatul ei!

I-ar el, bărbatul, Juan, se simţea din zi în zi mai om, om mai mult decât tată. Simţea că pentru Raquel nu fusese altceva decât un instrument, un mijloc. Un mijloc pentru ce? Oare pentru a-i satisface o sălbatică foame de maternitate? Sau mai degrabă o răzbunare ciudată, o răzbunare ca de pe alte tărâmuri? Acele stranii cântece de leagăn, într-o limbă neştiută, pe care Raquel le cânta Quelinei, nu fiica ei adoptivă, ci fiica ei adevărată – fiica ei, da, a văduvei – nu povesteau oare despre o răzbunare dulce, despre o răzbunare blândă şi ameţitoare ca o licoare veninoasă care te adoarme? Şi cum îl privea acum, Raquel, pe el, pe Juan al ei! Şi-l căuta mai puţin ca înainte!

Dar atunci când îl căuta şi se vedeau, era ca la întâlnirile lor de odinioară, numai că acum erau mai sumbre şi în acelaşi timp mai frenetice.

Raquel: Şi acum, spuse ea într-o zi, dedică-te mai mult Bertei, soţiei tale, dăruieşte-te ei mai mult. Trebuie să-i faci un copil, pe care îl merită, fiindcă fetiţa, Quelina mea, este a mea, a mea, a mea. Şi tu ştii. Fetiţa s-a născut datorită mie, mi-o datorez mie însămi. Puţin a lipsit s-o pun pe Berta ta, pe Berta noastră, să nască pe genunchii mei, aşa cum ni se povesteşte în Istoria cea sfântă! Dăruieşte-te acum ei, copilul meu! Don Juan: Mă omori, Raquel! Raquel: Uite ce-i, Juan, este a nu ştiu câta oară că-mi vii cu acest cântec şi sunt sigură că uneori i l-ai cântat şi ei, soţiei tale. Dacă ţii neapărat să te omori, omoară-te; dar să nu ne scoţi pe noi vinovate. Şi totuşi, cred că trebuie să trăieşti; Berta are încă mare nevoie de tine pe lumea asta.

Şi când Juan se smuci deodată să se desprindă din braţele puternice ale Raquelei, ea îi spuse, strângându-l mai tare:

Raquel: Da, am văzut-o…; vreau să ne vadă! Intră Berta.

Raquel: Te-am văzut, Berta – şi apăsă pe te, *te*-am văzut că vii.

Şi, petrecându-şi braţul pe după grumazul lui Juan, se trase puţin în lături, după care vorbi mai departe:

Raquel: Dar te înşeli. Mă străduiam să-ţi câştig soţul, să-l câştig pentru tine. Tocmai îi spuneam să ţi se dăruiască, fără rezerve. Ţi-l

cedez. Şi pentru că pe mine m-a făcut în sfârşit mamă, e rândul tău să te facă şi pe tine mamă ca să-i poţi spune din toată inima:

copilul meu! Dacă nu cumva spunându-i aşa nu-l ucidem, după vorbele lui. Cunoşti, desigur, povestea celor două mame care s-au înfăţişat lui Solomon revendicându-şi amândouă acelaşi copil. Iată copilul… Don Juan cel de altă dată! Nu vreau să-l tăiem în două, ar însemna să-l omorâm, cum spune el. Ia-l cu totul, pe el întreg.

Berta: Vrei să spui că tu…

Raquel: Eu sunt aici mama cea adevărată, eu!

Atunci Berta, ieşită din minţi, îl apucă de braţ pe soţul ei, care nu se împotrivea defel, smulgându-l astfel de sub jugul Raquelei, şi-l împinse în faţa acesteia strigând:

Berta: Ei bine, nu! Mamă sunt eu, eu, eu… Şi-l vreau întreg, îl vreau mai întreg decât îl vrei tu. Ia-l şi omoară-l o dată. Dar dă-mi fiica, dă-mi fata înapoi!

Raquel: Ce fată?

Berta: Pe… pe… pe…

Numele îi ardea buzele.

Raquel: Pe Quelina mea? Care este totuna cu mine însămi, cu mine…! Să mă dau pe mine? Să ţi-o dăruiesc pe Quelina mea, pe Raquel a mea, ca să faci din ea o alta ca tine, altă Berta Lapeira, alta ca voi, onorabilele soţii? Ah, am fost şi eu soţie; da; soţie; şi eu ştiu…

Berta: Şi ce vină am eu dacă nici soţul tău, iar pe urmă nici Juan n-au izbutit să facă din tine ceea ce el cu mine a izbutit, ceea ce eu am izbutit să fac cu el?

Dnua m. ame Raquel: Şi tu, Juan, tu, *copilul meu*, ce ai de gând? Să te împarţi sau să rămâi întreg soţiei tale?

Juan fugi de amândouă.

XI

Juan fugi de amândouă, ba mai mult decât atât. Cum se petrecură faptele? S-a ştiut numai că, plecând în excursie în munţi, cu maşina, l-au adus acasă muribund şi că a murit acolo fără să-şi mai revină în simţiri. Nici *chauf-feur-u* [şi nici prietenul care-l întovărăşise n-au ştiut să dea lămuriri asupra celor întâmplate. Când au trecut pe lângă o râpă, l-au văzut dispărând din maşină – nu puteau spune dacă fusese un accident sau dacă se azvârlise dina-dins – l-au văzut rostogolindu-se în prăpastie, iar apoi, când l-au luat de acolo, era făcut fărâme. Avea ţeasta crăpată şi tot trupul zdrobit.

Și ce privire schimbară Raquel și Berta pe deasupra trupului fără culoare și liniștit al lui Juan al lor!

bekta: Acum situația fetiței, a fiicei mele, este lămurită!

Raquel: Lămurită? Și din ce-o să trăiască? Cine o s-o întrețină? Cine o să-i facă educația? Și cum? Și chiar tu, din ce-ai să trăiești? Și din ce-o să trăiască părinții tăi?

Berta: Dar averea lui Juan?

Raquel: Juan nu a lăsat nicio avere…! tot ceea ce se găsește aici este al meu! Și dacă n-ai știut mai înainte, află acum!

Berta: Hoțoaico! Hoțoaico! Hoțoaico!

Raquel: Astea-s doar vorbe și nu se știe cine a furat pe cine. Poate că hoțoaica ești tu…

hoțoaice sunteți voi, cele ca tine. Și nu vreau să faceți din Quelina mea o hoață ca voi… iar acum, chibzuiește totul bine cu părinții tăi. Chibzuiește dacă vreți să trăiți ca niște cerșetori sau în bună pace cu hoțoaica.

Berta: În pace?

Raquel: În ochii lumii, în pace!

Berta avu îndelungi convorbiri cu părinții ei, doamna și domnul Lapeira, și toți trei, împreună cu un avocat de mare clasă și mare renume, se informară despre testamentul lui Don Juan, din care reieșea că el nu mai avea nimic al său; reieșea că întreaga sa avere se afla în puterea Raquelei și astfel fură nevoiți să accepte compromisul. Urma ca Raquel să-i întrețină, în schimbul fetiței pe care i-o cedau.

Singura consolare era că Berta urma să fie din nou mamă și că Raquel consimțise să treacă un mic capital pe numele viitorului fiu sau viitoarei fiice postume a sărmanului Don Juan. Dar în ce condiții va crește oare acest copil nefericit?

Raquel: Dacă te remăriți, îi spuse Raquel Bertei, am să-ți fac o zestre. Gândește-te! Nu e plăcut să fii văduvă!